

Verksamhetsberättelse för året 2017

Den ideella föreningen ByggDialog Dalarna registrerades den 16 januari 2013 och har nu genomfört sitt femte år. Föreningen är fortfarande ung med en organisation och en verksamhet i kraftig utveckling, vilket har präglat året.

Från ett nätverk om 56 deltagande företag/organisationer vid föreningsbildningen har medlemsantalet stadigt ökat. Under 2017 var antalet medlemmar totalt 115 st.

Organisation

Föreningens styrelse har efter årsmötet i april 2017 bestått av tio ledamöter som listas nedan:

Per Adriansson (ordförande)	Academy of Future Step
Robert Östman (v ordförande)	Trumbäcken AB
Pierre Welander	Sweco Systems
Tommy Lövenvik	HMB Construction
Mikael Ekstrand	Byggpartner
Tony Svensson	Sweco Architects
Anders Lundin	ÅF
Anders Backhans	Leksandsbostäder
Martin Ullgren	Landstinget Dalarna
Amelie Sahlin	Region Dalarna

Sammanlagt har sex protokollförda möten hållits varav ett fungerade som konstituerande. Arbetsutskottet har sammanträtt sex gånger. Ordföranden i temagrupperna har varit adjungerade till styrelsen.

Föreningens tjänstemannaorganisation har utökats och stärkts med ytterligare anställda. I personalstyrkan ingår: verksamhetsledare, utvecklare, kommunikatör, projektledare och energiexpert. Utvecklaren utsågs under andra halvåret till vice verksamhetsledare. Kontoret är placerat i Högskolan Dalarnas lokaler i direkt anslutning till bygg- och energipersonalen.

Kontor och upphandlade funktioner

Ytterligare tre funktioner är verksamma i organisationen. Byggtutbildning Star ansvarar för Högskolelänk, IUC Dalarna Innovationsresurs. Det är också IUC som levererar en deltidstjänst som kvalificerad projektadministratör.

Temagrupper

Temagrupperna är Byggdialogens viktigaste kontaktyta till medlemmarna och branschen. Under året har åtta temagrupper varit verksamma. Aktiviteten har varierat och styrelsen valde att under året avsluta Bostadsgruppen. Till de under 2017 mest aktiva grupperna märks den politiska trä-, äldreboende- och samhällsplaneringsgruppen. Efter att Hedemora anslutit sig till trägruppen är det sammanlagda antalet uppe i tio kommuner (Säter, Älvdalen, Orsa, Mora, Rättvik, Leksand, Falun, Avesta, Borlänge och Hedemora). Äldreboendegruppen har också varit synnerligen aktiv med fem möten innehållande såväl föreläsningar som studiebesök. I gruppen har tio kommuner deltagit. Planeringsgruppen har haft en ambulerande mötesordning där olika kommuner fungerat som värdar.

Tema- och samverkansgrupper

Medlemmarnas medverkan i verksamheten var fortsatt mycket hög. Temagrupperna genomförde tillsammans 25 möten, vilket beräknades till ca 1100 tim nedlagd tid.

Byggdialogen som branschkluster

I februari 2017 publicerades en analys av klusterorganisationer verksamma inom det s.k. Norra Mellansverige-området (Dalarna, Värmland, Gästrikland). Rapporten beställdes av Region Dalarna och Byggdialogen får mycket fina betyg inom områdena som strategier, organisation, samarbeten/nätverk och aktiviteter. Lägre betyg ges inom området långsiktig finansiering. I jämförelsen betraktas Byggdialogen som ett av Norra Mellansveriges absolut starkaste kluster (se vidare bilaga 1). Utredningen visar på hög nöjdhet bland deltagande företag. Aktiviteterna besöks av hela 88 % av medlemmarna och man uttrycker att kvaliteten är "bra i hög grad".

Högskolelänk

Samverkan med Högskolan Dalarna fortsatte utvecklas. Redan vid terminsstart möttes nya studenter av studiebesök i ett av branschens pågående projekt. Därefter följde löpande aktiviteter där företag erbjöds knyta kontakter, vilket underlättade rekrytering av kompetens. Genomförda aktiviteter listas nedan:

- Spagettibrigde
- Byggfika
- Arbetsmarknadsdag

- Kursuppgifter på företag
- Praktikplatser
- Examensarbeten

Rekrytering av kompetens är ett viktigt och resurskrävande arbete för företagen. I Region Dalarnas klusterutredning uttrycker ca 20 % av svarande att man i hög grad fått stöd från Högskolelänk. Man menar att arbetet erbjuds en i viss mån förenklad modell. Nästan 60 % anser sig inte fått stöd, vilket sannolikt uttrycker en frustration över den svåra rekryteringsprocessen.

Under året har aktiviteter påbörjats där studenter erbjuds att lägga sitt CV på Byggdialogens hemsida, vilket kan nyttjas av företag för kortare anställningar, sommarjobb, praktik, projektarbete etc. Även Byggdialogen behöver använda studenter för kortare arbeten, vilket ytterligare stärker klusterbildningen. Aktiviteten planeras påbörjas under 2018.

På Högskolan Dalarna drivs ett projekt, Knowledge Transfer Projekt (KTP), som syftar till att ge SME-företag möjlighet att provanställa studenter. Halva kostnaden betalas av projektet som också bidrar med handledning. Byggdialogen stöttade projektet, beredde plats i nätverken och propagerade aktivt för KTP i företagarkontakter. Resultatet vid årsslutet var att sex företag i branschen anlitat KTP-student.

Utveckla internationella kontaktnät.

Byggdialogen har som klusterorganisation en tradition av nära kontakter med länder inom EU. I EU-finansierade projekt har kontakter knutits med nordiska och baltiska stater, men även alpländer (Tyskland, Österrike, Frankrike, Italien). I Interreg-projektet EcoINSIDE har fungerande samarbeten byggts upp med Norge. I energiprojektet *Effect4building* fördjupas kontakterna med Danmark, Norge, Finland, Polen, Estland och Lettland.

I Region Dalarnas studie redovisades att företag inom samhällsbyggnadssektorn i Dalarna hade färre internationella innovationssamarbeten (18 %) än övriga branscher (29 %). Byggdialogens bedömning är att klusterorganisationen har goda kontakter och utför arbeten med internationella organ, men en fortsatt ökning och förbättring av företags delaktighet är angelägen.

Projekt

Byggdialogens verksamhet var även 2017 till övervägande del projektfinansierad. Nedan listas pågående projekt under verksamhetsåret:

Excellent Building Region (EU:s strukturfond, ERUF)
 EcoInside (Interreg)
 Varsam energieffektiv renovering Tjärna Ängar (Energimyndigheten E2B2)
 Sustainable building in circular resources economy (Tillväxtverket)
 LÅGAN – Dialogutveckling mellan kommuner och marknad (Energimyndigheten)

Projektet Sustainable building in circular resources economy avslutades under året med godkänt resultat. Tre företag skapade ytterligare kontakter med marknadsaktörer inom Europa.

Det avgjort största projektet var Excellent Building Region. Projektet, som startade 2015 och avslutades 2017, genomförde en stor mängd aktiviteter inom följande områden:

- A. Klustersamverkan
- B. Innovationsplattform
- C. Prioriterade utvecklingsområden
 - C1. Bygg- och förvaltningskostnader

- C2. Energi- och klimat
- C3. Trä och giftfria material
- D. Kompetensväxling

Inom projektet har en kraftfull klusterutveckling skett och inom samtliga områden har måluppfyllelsen varit god. Resultat och utvärdering redovisas i slutrapport och utvärderingsrapport och båda kan hämtas på Byggdialogens hemsida: byggdialogdalarna.se. Resultaten i projektet får av projektledning, utvärderare och medlemmar mycket högt betyg.

I projekten Ecolinside, Varsam energieffektiv renovering Tjärna Ängar och Lågan genomfördes huvuddelen av Byggdialogens energiarbete. Under året märktes följande aktiviteter:

Energy Performance Contracting (EPC)

EPC är en metod där fastighetsägaren/förvaltaren tar hjälp av en konsult i effektiviseringen av hela, eller delar av, fastighetsbeståndet. I ett EPC-kontrakt regleras de ekonomiska förhållandena, ofta med incitament för konsulten/entreprenören om besparingsåtgärderna överträffar avtalad energinivå. För att bättre hjälpa de beställare som önskar en EPC-modell genomförde Byggdialogen två studier. Den första studien, Sammanställning intervjuer – vad är bra och vad är mindre bra med EPC, riktade sig till kommunala förvaltningar i en intervjuiserie. Svaren visade att förvaltarna har en delad bild av EPC. Vissa kommuner har använt EPC och är nöjda, andra är direkta motståndare och en tredje grupp står frågande vid sidan av. Rapporten finns på byggdialogdalarna.se.

I syfte att närmare studera EPC-arbeten undersöktes projekt där modellen använts i fyra kommuner. Till studien lades också en mindre granskning av ett fall i Norge. I rapporten, *Granskning av EPC-avtal*, konstaterades att modellen kan vara en möjlighet för beställare med brist på tid och egna resurser. För att påskynda och säkra en lokal marknad i Dalarna kan ökad samverkan vara en god väg. Även denna rapport finnas på byggdialogdalarna.se. Med bakgrund i det material som framtagits anordnades en workshop i Mora där EPC-modellen diskuterades livligt.

Kompetensväxling inom energiområdet

I Byggdialogens temagrupper: energigruppen, hållbara energisystem och förvaltargruppen har energifrågor varit centrala områden i arbetet. Omfattande kompetensväxling fortsatte i energiseminarier och workshops.

Energimyndigheten beslutade stödja ett massivt program för utbildning av branschens olika aktörsgupper. Fyra olika utbildningspaket utvecklades där EBR-projektet initierade, informerade och följde arbetet i tre av dem: Energibyggare, Nya glasögon och Energilyftet. Det fjärde paketet, som riktade sig mot beställarleden, genomfördes aldrig i Dalarna.

Paketet Energibyggare riktade sig till entreprenörer och installatörer. När provutbildningen startades fick Byggdialogen en förfrågan om en lämplig företagare som pilot till handledarutbildningen. Byggdialogen sände AB Byggprojekt i Dalarna som emottog utbildningen positivt. På företagets hemsida marknadsför man sig som Energibyggare.

Kurspaketet Energilyftet vände sig till målgruppen arkitekter, ingenjörer etc. Vid två tillfällen, i Mora och Falun, användes Byggdialogens nätverk för att samla grupperna för utbildning av handledare.

I planeringen av kurspaketet Nya glasögon för gymnasielärare, främst yrkeslärare, bidrog Byggdialogen med synpunkter på utformning, val av pedagogik och upplägg. Byggnadsindustrins Yrkesnämnd (BYN) utbildade därefter 600 lärare, dvs. ett omfattande kompetenslyft inom energiområdet.

Genomförda aktiviteter under 2017

Testbädd Dalarnas villa

Dalarnas försäkringsbolags spännande småhusprojekt, Dalarnas villa, visas och prövas ny teknik och nya metoder för att bygga en hållbar och fuktsäker villa. Byggdialogens roll under året var att sprida resultat och erfarenheter till branschen. En tävling bland studenter anordnades där det vinnande förslaget senare låg till grund för det slutliga ritningsförslaget. Dalarnas Försäkringsbolag valde att utse samarbetspartnern Fiskarhedenvillan till leverantör. Byggdialogen föreslog att villan Svanen-märks i en tredje-partscertifiering i syfte att få en bedömning av slutproduktens miljövänlighet. Genom Svanen-certifieringen öppnades möjligheter för Fiskarhedenvillan att efter projektet erbjuda marknaden miljöcertifierade produkter, något som examensarbetet på Högskolan Dalarna tidigare efterfrågat.

Under hösten startade byggandet av villan med elever från byggprogrammen i Falun och Borlänge. Byggdialogen anordnade ett välbesökt frukostmöte där Dalarnas Försäkringsbolag redovisade projektet. Bygget har figurerat i massmedia vid ett antal tillfällen där Byggdialogen har svarat för vissa av kontakterna med press.

Projektet utvecklades och breddades och Högskolan Dalarna tillförde forskning i form av en doktorand som följer miljöanpassning och fuktvandring i konstruktionen i minst 4 år.

Innovationsarenor

År 2017 sökte Borlänge kommun stöd för planering av en stadsdel med namnet Jakobsdalen. Området består av redan befintlig bebyggelse (Högskolan Dalarna, Trafikverket och Science Park), men även bostadsområdet Jakobsgården. Stadsdelen anses innehålla olika former av sociala problem, utanförskap, arbetslöshet etc. som bedöms vara stora utmaningar för kommunen. I angränsande delar planeras också en exploatering av ett nytt, större bostadsområde. Med områdets bakgrund och förutsättningar som underlag bestämde kommunen att storsatsa. Kommunen gick med i ett nationellt projekt med namnet City Lab Action där man arbetar tillsammans med ett antal större, inom hållbar utveckling, ambitiösa kommuner. Kommunen upprättade ett förslag på hållbarhetsplan där Högskolan Dalarna och Byggdialogen bjöds in till diskussioner. Samtidigt skapades visioner om att området utvecklas till en arena för innovationer där lösningar på samhällets utmaningar kan prövas.

I Byggdialogens modell för utveckling av innovationer och forskning ses arenan som fysisk plats för olika former av testbäddar. Byggdialogen påbörjade en kunskapsinhämtning från omvärlden. Modeller i andra svenska kommuner studerades såväl som från framstående projekt i andra länder. Ett studiebesök i norska Eleverum genomfördes där representanter från Dalarna granskade modell namngiven till tomtesamverkan.

Byggdialogens personal har deltagit i två planeringsmöten för nya bostadsområden där hållbarhet satts i fokus. Dessa var Tingsnäset i Mora där kommunen bjöd in till en workshop och Brittsand i Ludvika där en grupp samlades under ledning av entreprenören AEB och representant för boende som värd. Dessutom har representant från IUC Dalarna och föreningen deltagit i Främby Resorts planering av ett hotellbygge med miljöprofil.

Byggdialogens innovationssystem

Efter diskussioner med ett antal större aktörer inleddes en förstudie med som syfte att ta fram ett innovationssystem för Byggdialogen. Systemet försöker skapa bättre strukturer för ett ökat utvecklings- och forskningsstöd till branschen. Testbäddar, innovationsarenor, nyskapande av projekt med stöd i en stark organisation är områden som undersöks. Utrednings- arbetet fortsätter i projektet Grön Agenda.

Dalarnas villa bedömdes som ett utmärkt exempel på testbädd för nya ventilationslösningar, fuktsäkra konstruktioner och s.k. öppen vägglösning utan plast. Erfarenheterna från Dalarnas villa, men också Tunabyggens och Högskolans testbädd i Tjärna Ängar, fördes in som viktiga delar i utredningen. Ambitioner skapades

Bygg- och förvaltningskostnader

På senhösten färdigställdes den kostnadsanalys som Kopparstaden tillsammans Byggdialogen under en tid arbetat med. I rapporten "Konsten att jämföra kostnader" jämförs tolv nyproducerade hyreshus från tio fastighetsägare i regionen. En metod för hur en kostnadsstudie genomförs har tagits fram. I slutsatserna konstateras att materialet i studien är för litet för att långtgående slutsatser, men materialet innehåller flera intressanta öppningar för fortsatta studier. Rapporten finns tryckt och går även att hämta på byggdialogdalarna.se.

Renovering av småhus

Tillsammans med Högskolan Dalarna genomfördes en serie workshops och seminarier där energieffektivisering vid renovering av småhus diskuterades. Följande problemställningar belystes:

1. Vilka utvecklingsområden finns för att skapa drivkraft inom småhussektorns energirenoveringar?
2. Vilka strategiska aktörer och dess verktyg kan identifieras?
3. Vad pågår nationellt och internationellt inom detta utvecklingsområde?
4. Vilka visioner finns bakom hörnet för utveckling?
5. Hur kan arbetet med utveckling av det svenska småhusbeståndet drivas vidare på nationell nivå?

I arbetet studerades olika modeller för finansiering av energirenoveringar, men också hur ekonomiska verktyg kan hjälpa till att spegla de långsiktiga ekonomiska förutsättningarna för den enskilde villaägaren. Hur får man villaägare att tänka långsiktigt i exempelvis livscykelkostnader vid investeringstillfället? Resultaten kommer att sammanställas i rapportform under 2018.

Bostäder i Byn

Byggdialogen uppvaktades av grupper från dalabyar som önskade hjälp för att bygga hyreshus i byn. Projektet "Bostäder i byn" startades i syfte att lyfta kompetensen i byagrupper bland annat om alternativa finansieringsmodeller. Byggdialogens kontor gav stöd till en markägargrupp i Norr Amsberg, Borlänge. Handlingar färdigställdes och lämnades in för bygglovsprövning. Kontakter togs även med en intressegrupp i Stora Skedvi, Säter och Lingshed, Falun.

Trästrategier

Genom initiativ från Byggdialogen utökades den politiska trägruppen med ytterligare en kommun, Hedemora, och vid årsslutet bestod gruppen av tio kommuner (Älvdalen, Orsa, Mora, Leksand, Rättvik, Falun, Borlänge, Säter, Hedemora och Avesta). För att stimulera kommunerna till formulerande av mål för träbyggande startades en skivastuga i syfte att skapa nya strategier såväl som revidera redan befintliga. Tillsammans med Borlänge kommun bjöds kommunerna in till skivastugan för att diskutera och aktivt formulera måltexter.

Borlänge kommun tog fram ett förslag på strategi som lämnades ut på remiss. Bland övriga kommuner deltog Hedemora som också planerar ta fram en strategi, Falun som under perioden reviderade sin strategi och Säter som nyligen antagit en strategi.

Vid projektets slut fördelade sig dalakommunerna med mål för träbyggande enligt följande:

Falun, Mora, Säter, Avesta	Beslutad trästrategi
Borlänge	Förslag på remiss
Rättvik	Beslutad kombinerad strategi och handlingsprogram
Älvdalen, Orsa, Leksand	Mål för träbyggande i andra beslutade dokument

Digitalisering

I syfte att öka användningen av BIM (Building Information Modelling) söktes lämpliga projekt hos medlemmarna. Vansbro kommun visade intresse för ett samarbete i sin planering av ett äldreboende. Med stöd av Byggdialogen togs en VR-modell fram, vilken användes av den tekniska förvaltningen och omsorgen i syfte att underlätta den gemensamma planeringen. Modellen visades senare upp för äldreboendegruppen. För att öka hastigheten i digitaliseringen av branschen formulerades ett antal aktiviteter in i det beviljade projektet Grön Agenda.

Kompetensväxling

Föreningen genomförde under året ett omfattande program för kompetensväxling. Tabellen nedan redovisar årets kompetensprogram som kan jämföras med två tidigare år. Insatserna är de största i Byggdialogens historia.

Aktiviteter inom kompetensväxling projektperioden 2015 - 2017

Aktivitet	2015	2016	2017	Summa
Seminarier	3	4	6	13
Workshops	4	4	6	14
Studiebesök	1	2	4	7
Frukostmöten	5	4	6	15
Summa	13	14	22	49

Branschens nedlagda tid i kompetensprogrammet beräknades till drygt 5 600 timmar. I monetära mått ger beräkningen vid en timkostnad av 500 kr en summa om 1,8 miljoner kr. Den sammanlagda insatsen i tid i Byggdialogens verksamhet (kompetensförsörjning, temagrupper, styrelsearbete, arbetsgrupper, förberedelser etc.) uppskattades till minst 3 miljoner kronor. Även i övrigt har ett stort antal möten hållits i olika grupperingar och/eller där Byggdialogens personal, funktioner och styrelsemedlemmar träffat medlemmar.

Medverkan i externa utbildningar

Högskolan Dalarna och Byggdialogen samarbetade om ett kurspaket för solcellsteknik. Efter ett seminarium anordnades en webbaserad kurs innehållande beräkningsövningar, upphandling etc. Seminariet och kursen hade ett stort antal deltagare varför en upprepning planeras under vintern 2018.

Energimyndigheten beslutade stödja ett massivt program för utbildning av branschens olika aktörsgrupper. Fyra olika utbildningspaket utvecklades där Byggdialogen initierade, informerade och följde arbetet i tre av dem: Energibyggnare, Nya glasögon och Energilyftet. Det fjärde paketet, som riktade sig mot beställarleden, genomfördes aldrig i Dalarna.

Paketet Energibyggnare riktade sig till entreprenörer och installatörer. När provutbildningen startades fick Byggdialogen en förfrågan om ett lämpligt företag som pilot till handledarutbildningen. Byggdialogen föreslog och sände AB Byggprojekt i Dalarna som emottog utbildningen positivt. På företagets hemsida marknadsför man sig som Energibyggnare.

Kurspaketet Energilyftet vände sig till målgruppen arkitekter, ingenjörer etc. Vid två tillfällen, i Mora och Falun, samarbetade Regionens Energikontor med Byggdialogen för att samla medlemmarna för utbildning av handledare.

I planeringen av kurspaketet Nya glasögon för gymnasielärare, främst yrkeslärare, deltog Byggdialogen aktivt i utformandet. Förutom att lämnades synpunkter på utformning, val av pedagogik och upplägg deltog föreningen i pilotutbildningen. Byggnadsindustriens Yrkesnämnd (BYN) utbildade därefter 600 lärare där föreningens verksamhetsledare anlätades.

Kommunikation

Årets fokus inom kommunikationen har varit hemsidan, Facebook och blogg där ett regelbundet flöde av information från verksamheten prioriterats. Kommunikationen har nått uppsatta mål och informationen om Byggdialogens aktiviteter finns tillgänglig på hemsidan.

Utöver dokumentation av olika möten har ytterligare ett flertal artiklar skrivits och publicerats i nyhetsbrev eller på webbplatsen. Dessutom har över hundra publiceringar gjorts på Byggdialogens Facebook-sida som har över 370 följare. Vissa av publiceringarna via Facebook har dock nått ut till en betydligt större publik än dessa 370 personer. Nyhetsbrevet går ut till nästan 700 adresser, i snitt öppnar 35 % utskicket och ca 10 % klickar vidare i brevet. Webbplatsen har normalt mellan 250 till 300 besökare per vecka varav cirka 50 % är återkommande besökare och i snitt läser dessa besökare mellan två till tre sidor per besök.

Under året prövades framtagande av fördjupade artiklar med tema i syfte att utveckla kommunikationen som verktyg för förändringar. Två artiklar publicerades: Hallå – hjulet är redan uppfunnet! och Trägen vinner – varje år! (se vidare bilagor).

Föreningen stod åter som värd för ett besök av ingenjörer från SLU och Uppsala Universitet. Det visades stort intresse för Byggdialogen som organisation och de utvecklingsarbeten som bedrivs. En av studenterna tog senare kontakt för att utföra examensarbetet tillsammans med medlemmar.

Företrädare för Byggdialogen agerade som föreläsare vid ett antal tillfällen såväl inom som utanför länet.

Samverkan

Region Dalarna och Länsstyrelsen visar intresse för Byggdialogen som partner för samverkan. En workshop anordnades där Byggdialogens åtaganden i miljömålsarbetet diskuterades. Samverkan med Högskolan Dalarna fortsatte att utvecklas. Tidigare arbeten med programmen för bygg- och energiingenjörer utökades med utbildningen för planerare och magisterutbildningen. Två av Högskolans forskare inom äldrevård anlätades i äldreboendegruppen.

Högskolan lämnade ekonomiskt stöd om 40 000 kr samt genomförde insatser från forskare och lärare. Den samlade insatsen var mer än 350 timmar som användes som medfinansiering av projektet Excellent Building Region. Verksamhetsledaren i Byggdialogen deltog i styrgruppen för Högskolans centrumbildning, EnergiKompetensCentrum (EKC).

Slutord

År 2017 går till historien som föreningens mest intensiva någonsin. På regional och politisk nivå betraktas branschens utveckling som allt mer intressant. Branschens betydelse för Dalarna och dess framtid har gjorts uppenbar. Samtidigt visar branschen stor vilja samverka för en gemensam utveckling.

Byggdialogen har som branschförening aldrig tidigare:

- varit en så stark organisation
- haft så många medlemmar
- genomfört så många aktiviteter
- varit så aktiva inom områdena träbyggande, energieffektivisering och effektiv byggprocessen
- haft ett så starkt innovationsarbete
- erbjudit så omfattande kompetensutveckling
- skapat så många kontakter mellan studenter och företag

Borlänge april 2018
Verksamhetsledare
Åke Persson